

Riktlinjer för gemensam och dubbel examen inom utbildning på forskarnivå vid SLU

Beslut

Rektor beslutar

att fastställa Riktlinjer för gemensam och dubbel examen inom utbildning på forskarnivå vid SLU enligt bilaga samt

att med verkan från och med den 1 oktober 2020 upphäva beslutet av den 2011-12-19, SLU-ID ua Fe.2011.3.3.-4103, med bestämmelser för Riktlinjer för gemensam examen vid SLU.

Redogörelse för ärendet

Enligt .högskolelagen (HL, 1992:1434) och högskoleförordningen (HF, 1993:100) har svenska högskolor rätt att utfärda gemensam examen. Förslaget har tagits fram av planeringsavdelningen med stöd av universitetets jurister. Rådet för forskarutbildning (Fur) har godkänt förslaget (§22 FUR minutes 2020-05-15).

Motiv till beslutet

SLU antog riktlinjer för gemensam examen för alla tre utbildningsnivåerna 2011. Sedan dess har SLU:s organisation förändrats och erfarenheter vunnits, följaktligen behöver riktlinjerna moderniseras. Policy och riktlinjer för utbildning på grund- och avancerad nivå är nu reglerad i Utbildningshandboken (SLU ID: SLU.ua.2019.1.1.1-2914) och forskarutbildningen behöver egna riktlinjer.

Beslutets innebörd och konsekvenser

Syftet med riktlinjerna är att underlätta för SLU:s akademiska personal att delta i utbildningssamarbete som ska leda till en gemensam eller dubbel examen. Målet är vidare att konkretisera vad lagstiftningen och SLU:s strategi innebär i praktiken, och att ge administrativt stöd till utbildningsansvariga inom forskarutbildningen.

Sakligt skiljer sig inte förslaget nämnvärt från 2011 års riktlinjer. Jämfört med sin föregångare är förslaget kortare och tydligare.

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Maria Knutson Wedel efter föredragning av avdelningsdirektör Lotta Hansson och i närvaro av universitetsdirektör Martin Melkersson. I beredningen av ärendet har även vicerektor Ylva Hillbur deltagit.

Maria Knutson Wedel

Lotta Hansson

Sändlista

Rådet för forskarutbildnings ledamöter
Fakultetsstudierektorer för forskarutbildningen
Fakultetshandläggare för forskarutbildningen
Forskarskolornas koordinatörer

Kopia för kännedom

Dekaner
Fakultetsdirektörer
Prefekter
SLUSS-DN

Bilaga till rektors beslut 23 september 2020

STYRANDE DOKUMENT SLU ID: SLU.2020.1.1.1-3432

Sakområde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Dokumenttyp: Riktlinjer	Beslutsdatum: 2020-09-23
Beslutsfattare: Rektor	Träder i kraft: 2020-10-01
Avdelning/kansli: Planeringsavdelningen	Giltighetstid: 2024-01-01
Handläggare: Lotta Hansson	Bör uppdateras före: 2023-10-01

Ev dokument som upphävs: SLU ua Fe.2011.3.3.-4103

Bilaga till: riktlinjer_gemensam_examen_FU_reb_200923

Riktlinjer för gemensam och dubbel examen inom utbildning på forskarnivå vid SLU

1. Introduktion

Samutbildning av forskarstuderande tillsammans med andra universitet kan utformas med målet att den godkända doktoranden ska erhålla en gemensam eller en dubbel examen.

1.1 Definition av gemensam examen

En gemensam doktorsexamen baseras på en utbildning, ett offentligt försvar av en doktorsavhandling och ett examensbevis.

Högskolelagen tillåter att svenska universitet och högskolor utfärdar en gemensam examen tillsammans med utländska eller andra svenska lärosäten.¹ Förutsättningen är att utbildningen har utvecklats och utförts gemensamt av två eller flera lärosäten. En gemensam examen ska dokumenteras i ett enda examensbevis som utfärdas gemensamt av de samverkande lärosätena.

1.2 Definition av dubbel examen

Enligt dåvarande Högskoleverket är en dubbel examen resultatet av ”ett utbildningsprogram som utvecklas eller tillhandahålls av två eller flera läroanstalter

¹ Gemensam examen får enligt högskolelagen utfärdas tillsammans med ”1. en annan högskola, 2. en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utföra vissa examina, eller 3. ett utländskt lärosäte som inte är en fysisk person.”

tillsammans och som leder till två eller flera examensintyg, i praktiken ett vid varje samarbetande läroanstalt.”

1.3 Undertecknande av avtal i utbildningssamarbeten

Oavsett vilken form som väljs för utbildningssamarbetet så gäller sedvanlig delegation för undertecknande av avtalet med partneruniversitetet. Berörs flera fakulteter är utgångspunkten att rektor undertecknar avtalet, berörs flera institutioner undertecknas avtalet av dekanus, och om endast en institution berörs så undertecknas det av prefekt. Befogenhet att underteckna avtal kan delegeras enligt delegationsordning. SLU:s jurister ska granska avtalet innan det undertecknas.

2. Hur man bestämmer sig – gemensam eller dubbel examen?

Nedanstående frågor är avsedda som en vägledning i valet mellan gemensam och dubbel examen:

- Vilken slags samarbete eftersträvas?
 - a) Huvudsakligen utbildningssamarbete
 - b) Huvudsakligen forskningssamarbete
- Hur många doktorander kommer samarbetet att omfatta?
 - a) ett stort antal doktorander
 - b) ett fåtal
- Hur långvarigt kommer samarbetet att vara?
 - a) Längre än fyra år
 - b) Högst fyra år
- Är institutionen villig att ta på sig omfattande extra administration?
 - a) Ja
 - b) Nej
- Är de nationella lagarna och regelverken som styr forskarutbildningen förenliga, eller finns det oövervinnerliga skillnader?
 - a) De är förenliga
 - b) Det finns oövervinnerliga skillnader
- Kan ni formulera gemensamma utbildningsmål/ lärandemål för utbildningen?
 - a) Ja
 - b) Nej
- Är det planerade samarbetet i linje med fakultetens strategi?
 - a) Ja
 - b) Nej
- Är det planerade samarbetet i linje med SLU:s strategi?
 - a) Ja
 - b) Nej

Ifall frågorna till största delen har besvarats med a är det rimligt att sikta på gemensam examen, men ifall svaren övervägande är b bör målsättningen vara dubbel examen.

3. Dubbel examen

3.1 SLU-policy för dubbel examen inom forskarutbildningen

Doktorander vid ett annat (eller flera andra) universitet som SLU samarbetar med kan antas till forskarutbildning vid SLU om följande villkor är uppfyllda:

- Samarbetet baseras på ett gemensamt tidsbegränsat forskningsprojekt.
- Samarbetet omfattar ett fåtal doktorander som ingår i forskningsprojektet.
- Det andra universitetets forskarutbildning har tillräcklig kvalitet, omfattning och stabilitet.
- Samutbildningen godkänns av fakultetens forskarutbildningsnämnd.
- Ett avtal sluts mellan de inblandade lärosätena.

Utbildningen ska genomföras på ett sätt som är förenligt med alla parter nationella lagar, samt lokala riktlinjer av vikt för utbildningens kvalitet. Examination, via avhandling och disputation, av doktorandens kunskaper och förmågor ska uppfylla alla parter nationella lagar, samt lokala riktlinjer. Vid examen får doktoranden både ett examensintyg från SLU och från det andra lärosätet (en dubbel examen).

Ett avtal om samutbildning och dubbel examen ska minst reglera följande:

- a) Om man enas om en gemensam avhandling ska man avtala om publiceringsform och finansiering av kostnader för tryckning, distribution etc.
- b) Om man enas om en gemensam disputation ska man avtala om hur och var disputationen ska genomföras så att svensk offentlighetsprincip uppfylls.
- c) Vilket av universiteten, och därmed vilken huvudhandledare som har ansvaret för kontinuerlig uppföljning och utbildningens framåtskridande.
- d) Vem som har finansieringsansvaret om den ursprungliga finansieringen faller ifrån.
- e) Vem som har ansvaret för att lösa en eventuell konflikt mellan doktorand och ansvarig huvudhandledare.
- f) Hur man gör om utbildningen inte kan avslutas inom stipulerad tid

4. Gemensam examen

4.1 SLU-policy för gemensam examen

HF kräver att ett detaljerat skriftligt avtal upprättas mellan lärosätena som ska samarbeta om den gemensamma examen (se nedan för avsnitt 4.3 *Vägen till gemensam examen i praktiken* för instruktioner i vad avtalet ska innehålla). I princip innebär avtalet att ett universitet (lead university) utför förvaltningsbeslut om t.ex. exempel antagning, tillgodoräknande och examinering, å de andra universitetens vägnar. Följaktligen medför utbildningssamarbeten som syftar till gemensamma examina en omfattande administration.

Avtalet ska reglera:

1. Att varje del av utbildningen utförs av något av de lärosäten som ingår i utbildningssamarbetet.

2. Vilken del av utbildningen som SLU ska anordna, vilken del av utbildningen som ett annat lärosäte ska anordna.
3. Att de delar som utförs av ett annat lärosäte vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet samt bedrivs så att en hög kvalitet nås i utbildningen.
4. Vid vilket eller vilka av de lärosäten som anordnar en del av utbildningen en sökande till utbildningen ska antas.
5. Att doktorander antagna till programmet behandlas likvärdigt med lärosätenas ordinarie doktorander under hela utbildningen.
6. Att den del av utbildningen som ett annat lärosäte godkänt ska tillgodoräknas doktoranden vid SLU utan särskild prövning.
7. Vilken exakt examensbenämning som ska gälla.
8. Övriga särskilda krav som kan finnas från finansiär etc., till exempel inom ramen för Erasmus Mundus-programmet (bostadsgaranti, anordnande av språkkurser etc.).

Utbildning som syftar till gemensam examen ska därför endast skapas då parternas olika speciella styrkor innebär att utbildningens kvalitet stärks. I största möjliga mån bör jämbördiga och väl "beprövade" lärosäten komma i fråga. Exempel på sådana lärosäten finns inom NOVA- och ELLS-nätverken. Vidare ska det finnas ett intresse hos alla partners att skapa en gemensam långsiktig utbildningsstruktur som omfattar många doktorander under en längre tidsperiod som inte begränsas av ett enskilt forskningsprojekt. Med andra ord räcker inte ett samarbete kring ett enskilt forskningsprojekt.

Vid arbetet med att utveckla en gemensam utbildning ska doktorandernas rättssäkerhet säkerställas. Samma rättigheter och skyldigheter ska gälla för dessa doktorander som för alla andra som antas vid de berörda lärosätena. Följaktligen ska den skriftliga överenskommelsen ytterst noga och otvetydigt reglera allt sådant som kan påverka doktorandernas möjlighet att i slutändan uppnå sin examen.

4.2 Nationella regler för gemensam examen

Utfärdandet av en gemensam examen som baseras på en gemensam utbildning kräver kompatibilitet mellan minst två olika lärosäten. Följaktligen är det en komplex process. Komplexiteten ökar vid ett internationellt utbildningssamarbete eftersom utbildningssystem och lagstiftning i minst två länder ska fogas samman respektive följas. Sveriges riksdag och regering har därför i högskolelagen (HL 1 kap 17 §) och högskoleförordningen (HF 6 kap 11 a-f §) reglerat vilka kriterier som ska uppfyllas för att gemensamma examina ska få utfärdas av svenska lärosäten.

Enligt HF får SLU utfärda en gemensam examen endast om följande gäller:

- Det finns ett skriftligt avtal som uppfyller kraven enligt HF 6 kap 11b – d§, se nedan under "SLU-instruktioner för avtalet" för specificering.
- Det är en gemensam utbildning, det vill säga en utbildning som utvecklas och genomförs gemensamt av lärosätena i fråga.
- Alla villkor som krävs för en svensk examen ska uppfyllas av den gemensamma utbildningen.

- Att ett utländskt lärosäte som ingår i samarbetet ska se till att kraven för motsvarande utbildning i dess land uppfylls.
- Utbildningens alla delar ska anordnas av de medverkande lärosätena. De olika lärosätena anordnar olika delar av utbildningen, vars innehåll är fastslaget av lärosätena tillsammans i avtalet.
- Juridiskt sett ansvarar varje lärosäte för sin del av utbildningen: under de delar av utbildningen som genomförs vid SLU gäller svensk högskolelag och -förordning, och under övriga delar av utbildningen gäller de bestämmelser som reglerar utbildning vid respektive lärosäte.

4.3 Vägen till gemensam examen i praktiken

Den som har planer på/önskemål om att inleda ett utbildningssamarbete som resulterar i en gemensam examen ska inte dröja med att samråda med prefekt och ordförande för närmast berörd forskarutbildningsnämnd, som i sin tur vid behov kan rådgöra med den i rektorsgruppen som på delegation från rektor är ansvarig för forskarutbildningen. Därefter ska rektor underteckna en avsiktsförklaring (*Letter of Intent*; se nedan). En motivation till valet av samarbetspartner/s ska bifogas. Den ska inkludera en utvärdering av den potentiella samarbetspartnern utifrån följande kriterier:

- Strategi och policy – bör stämma väl överens med SLU:s och den egna fakultetens.
- Anseende och kvalitet – SLU profilerar sig genom sina partners, därför bör samarbetet stärka och inte försvaga SLU:s varumärke.
- Lärosätets ackreditering i hemlandet – information om kvaliteten ska vara tillförlitlig.
- Fördjupning/formalisering av kontakter med prioriterade universitet enligt SLU:s strategier och inriktningsdokument.
- Efterfrågan från doktorander, lärare och forskare.
- Administrativa processer och nationella regelverk – kan påverka hur ”tungrott” samarbetet blir.
- Administrativ kapacitet – hur mycket resurser för administrativt stöd finns?
- Reciprocitet – vad respektive lärosäte får ut av ett eventuellt samarbete.
- Det är lämpligt att gå igenom universitetets information, riktlinjer m.m. gällande avtal kring forskning och att inte dröja med att kontakta SLU:s jurister när det blir aktuellt att ta fram ett avtal. För att skapa goda förutsättningar för ett smidigt samarbete bör följande saker beaktas tidigt i planeringsfasen:
 - Viktiga skillnader mellan de samarbetande lärosätenas interna regelverk (till exempel krav på huvudhandledare, uppföljning av utbildningen, avhandlingens form och omfattning, disputationens utformning och krav på betygsnämndsledamöter etc.).
 - Procedur ifall nyckelpersoner bland ett lärosätes lärare försvinner.
 - Procedur i händelse av konflikt.

Nya gemensamma utbildningssamarbeten som ska resultera i en gemensam examen ska godkännas av fakultetens forskarutbildningsnämnd.

Om finansiering för det gemensamma programmet ska sökas inom de olika EU-programmen, till exempel Erasmus Mundus, kan ansökan – från SLU:s perspektiv – skickas in till EU-kommissionen efter konsultation med den i rektorsgruppen som på delegation från rektor är ansvarig för forskarutbildningen, och rektors undertecknande av avsiktsförklaringen (Letter of Intent). Det är endast när SLU är "full partner/lead university" i EU-programmet som utbildningssamarbetet kan leda till en gemensam examen; i de fall när SLU är "associated partner" kan utbildningssamarbetet istället leda till en dubbel examen.

SLU-instruktioner för avtalet

Huvudlärosäte (Lead University).

Om man utser ett huvudlärosäte bör dess ansvar specificeras i avtalet. Huvudlärosätet kan ta ansvar för t ex att arrangera disputation, erbjuda examensceremoni/promovering, sammanställa examensbeviset.

Finansiering och avgiftshantering

Avtalet ska säkerställa doktorandernas rätt till en gemensam examen, utan att SLU för den delen tar på sig finansieringsansvar för delar av utbildningen som andra lärosäten ansvarar för. Därför ska det finnas säkra finansieringskällor för hela utbildningen, vidare ska avtalet reglerar hur finansieringsansvaret fördelas mellan lärosätena.

Överenskommelse om vilket lands lagar som ska gälla avseende:

- a) *Programmet som helhet.* Förslagsvis kopplas det till det lärosätet med huvudansvar för antagningen.
 1. När det gäller högskolor som omfattas av högskolelagen dvs. svenska lärosäten, innebär det anförda att en viss högskolas beslut om t.ex. avstängning bara gäller den del av utbildningen som högskolan anordnar. Om en doktorand – eller en studerande som ska anses vara doktorand – ska avstängas även från andra delar av utbildningen, ska det ske enligt de regler som gäller vid det lärosäte som anordnar den delen av utbildningen.
- b) *Varje del av utbildningen (kurs).* Det för del av utbildningen ansvariga lärosätets regelverk beträffande till exempel examination ska följas under delen i fråga. Med andra ord, SLU:s regelverk ska följas under delar av utbildningen som anordnas av SLU.
 2. Regelverk för avhandlingsarbetet behöver ägnas uppmärksamhet, särskilt om det ska vara möjligt att utföra detta arbete vid två eller flera lärosäten som ingår i samarbetet. Då behöver det också klargöras hur arbetsfördelningen mellan de ingående parterna ska ske.

Definition av "del av utbildningen"

I HF 6 kap. 11 b§ fastställs att "högskolan ska genom överenskommelsen ha säkerställt att varje del av utbildningen anordnas av något av de lärosäten som ingår i utbildningssamarbetet". I utbildning på forskarnivå förändras ofta planeringen under forskarutbildningens gång. Vidare så kan begreppet "del" definieras på olika sätt. Det kan omfatta hela utbildningen, enskilda kurser eller delar av avhandlingsarbetet. Alternativt kan del avse lärandemål för utbildningen.

Vad som avses med begreppet "del" inom utbildningssamarbetet ska framgå av avtalet, men det bör vara öppet för förändringar med tiden. Sådana förändringar ska göras skriftligen och godkännas av båda lärosäten.

3.

Konfidentialitet

Avtalet ska innehålla regler som innebär att SLU inte förhindras att följa eller ska betala skadestånd på grund av att SLU följer offentlighetsprincipen.

Antagningsförfarande, ansökan, urval och antagning

Processerna för utlysning, ansökan och urval ska vara förenliga med lagar, förordningar och lokala föreskrifter, se Antagningsordning för utbildning på forskarnivå vid SLU (SLU ua 2018.1.1.1-930).

HF 6 kap 11b§ skrivning medger flera sätt att anta sökande till forskarutbildning vilket ger en viss flexibilitet när lagar och regler för flera lärosäten ska jämkas samman. Vilket man väljer beror t.ex. på om partneruniversiteten är svenska eller inte, hur många partners som ingår i samarbetet och om SLU är huvudlärosäte i samarbetet. SLU ser följande alternativ:

1. Alla partneruniversitet, inklusive SLU, antar sökande till sin respektive del av utbildningen som anordnas av dem.
2. Huvudlärosätet antar studenten till hela utbildningen. Övriga partneruniversitet tar inget antagningsbeslut.
3. Huvudlärosätet antar studenten till hela utbildningen. Partneruniversiteten antar till den del av utbildningen som de anordnar.

Handledning

Respektive lärosäte ansvarar för att handledarna uppfyller nödvändiga krav. Ansvarsförhållandena mellan handledarna på de examinerande lärosätena ska tydliggöras och regleras i avtalet. Vidare ska doktorandens rätt att byta handledare ingå i avtalet (6 kap. 28 § HF).

Allmän och individuell studieplan

I HF och SLU:s riktlinjer finns krav på individuell samt allmän studieplan vilka är lämpliga att hänvisa till i avtalet (HF 6 kap. 26 och 29 §§). Vid inrättande av gemensam utbildning på forskarnivå inrättas i normalfallet inte ett nytt forskarutbildningsämne, utan den gemensamma utbildningen ska rymmas inom ett befintligt forskarutbildningsämne vid SLU. Den tilltänkta mobilitetsplanen med perioder av vistelse vid respektive lärosäte bör också framgå.

Försörjningsformer och försäkringar

Vilka försörjningsformer som ska tillämpas bör framgå av avtalet. Enligt SLU:s antagningsordning för utbildning på forskarnivå är doktorandanställning den normala försörjningsformen. Vissa andra försörjningsformer är tillåtna inom ramar som anges i antagningsordningen. Stipendieförsörjning kan vara tillåten längre än under ett år om undantagskrav uppfylls. (Se HF 5 kap. om försörjning). I avtalet ska ansvaret för doktorandens försäkringsskydd även framgå.

Disputation och publicering

Processerna för disputationen, betygsnämnd och betyg på avhandling ska vara förenliga med lagar, förordningar och lokala föreskrifter, se Riktlinjer för utbildning på forskarnivå vid SLU (SLU ua 2018.1.1.1-4677). Likaså ska det avtalas om publiceringsform och hur den akademiska tillhörigheten (affilieringen) ska formuleras, och hur en eventuell avhandling ska utformas, publiceras och bekostas. Vad gäller äganderätt till resultaten ska lärarundantaget vid SLU framgå i enlighet med SLU:s föreskrifter. Medförfattarskap bör diskuteras och vid behov avtalas om. Därutöver behöver dessa processer vara förenliga med det andra lärosätets eventuella nationella och lokala föreskrifter för disputationen, betygsnämnd och betyg.

Tillgodoräknande

Av HF 6 kap. 11 b § framgår att för gemensam examen ska del av utbildning som studenten genomgått med godkänt resultat vid annat lärosäte utan särskild prövning tillgodoräknas honom/henne för utbildning vid svensk högskola utan särskild prövning (HF 6 kap. 11 b §). Här kan nämnas att för dubbel examen examinerar lärosätena moment i utbildningen, och beslutar om tillgodoräknande, var och en för sig.

Ansvar för överföring av studieresultat mellan lärosäten.

Lärosätena ska upprätta en rutin för överföring av information om studieresultat mellan lärosätena. Det ska alltid framgå i avtalet om lärosätet eller doktoranden har ansvaret för överföring av sådan information.

Examenskrav och examensbevis

Examensfordringarna enligt SLU:s förordning ska uppfyllas. För övriga medverkande lärosäten gäller deras nationella bestämmelser.

I avtalet ska det framgå vilken examensbeteckning som utbildningen leder till. Vidare bör det framgå av avtalet vilken form av examensbevis som ska utfärdas efter genomförd och godkänd utbildning. Vanligtvis utfärdas ett gemensamt examensbevis. Se HF 6 kap. 11d-f §§ om gemensam examen (och HF 6 kap. 10 a § om examensbevis). En bilaga, s.k. *Diploma Supplement*, som beskriver utbildningen och dess plats i utbildningssystemet ska bifogas examensbeviset. Diploma Supplement bör följa den modell som har utarbetats gemensamt av Europeiska kommissionen m.fl., och ska utfärdas automatiskt och utan kostnad till alla doktorander. Om utbildningen ska leda till ett gemensamt examensbevis ska det i avtalet även framgå vilket lärosäte som administrerar utfärdandet.

Ansvar för kommunikation, studentservice och studievägledning

Ansvar för information till och kommunikation med doktoranderna, såväl före som under utbildningen behöver tydliggöras. Kontaktpersoner vid medverkande lärosäten/institutioner, ansvar för bostadsfrågor, till vilket lärosäte/institution doktoranden kan vända sig med eventuella klagomål bör framgå.

Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling

I avtalet bör det framgå vilket lärosäte som har huvudansvar för systematisk kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av den gemensamma forskarutbildningen.

Utveckling och studentinflytande

Avtalet ska tydliggöra hur programmet kan utvecklas över tid, hur studentinflytandet kan tillgodoses och hur eventuella gemensamma förändringar ska beslutas och dokumenteras.

Avbrutet samarbete

Det bör i avtalet framgå på vilka grunder utbildningssamarbetet kan avbrytas. Om samarbetet avbryts, har den enskilde doktoranden rätt att fortsätta forskarutbildningen vid SLU.